

Javnost in ustavne spremembe

V kontekstu razprav o ustavnih spremembah v Jugoslaviji kaj lahko zaznamo v pristopu k analizi potrebnih sprememb neko metodološko dominantno, s katero se do skrajnosti zožuje razpon miselno-hipotetičnih projekcij reform ustavnega sistema. Ta skrajno zožena metodološka optika v načrtovanju ustavnih reform je seveda vsiljena s pragmatično-političnimi nameni, za katerimi lahko naslutimo tudi interesno izdiferencirane pozicije pobudnikov sprememb. Zato se dogaja celo tedaj, ko gre za znanstveno-teoretične poskuse preučevanja pglavitnih razlogov, ki narekujejo ustavne spremembe, da se pogosto poseže po metodoloških postulatih, ki jih je znanstveno-tehnični instanci pravzaprav vsilila politično pragmatično naravnana politbirokratska struktura. Seveda pomeni ta političnemu pragmatizmu prirejen metodološki hipotetični okvir potreb po ustavni reformi že sam po sebi zoženo žarišče uvida v bistvene vidike stvarnosti, ki so tudi sprožili krizo ustavnega sistema.

Zakaj je tako? – Zato, ker brez metodologije globljega razkrivanja ozadja socialnih okoliščin, v katerih se reproducira temeljni produkcijski odnos, ni mogoče vpeljati v analizo za usodo družbe zelo relevantnega razmerja med sfero materialno-ekonomske reprodukcije in iz nje izvedenih superstruktur v pravno-politični nadstavbi, se pravi v parlamentarnem sistemu.

Koliko je znanstveno-teoretični diskurz razprav o ustavnih spremembah podrejen politično-praktičnemu pragmatizmu, najbolje priča dejstvo, da med razpravami, ki trajajo že več let, ni nihče, vsaj ne s številkami ali komentarji nastopil pred javnostjo z globalnimi projekti, izoblikovanimi v grafični podobi in v teoretično utemeljenih modelih; kajti brez tega ni mogoče kritično odkloniti ne le povsem pragmatičnih in interesno determiniranih koncepcij ustavnih sprememb, temveč tudi ne tem prirojenim znanstveno-teoretičnih razlag.

Seveda številne do danes izrečene kritične objekte ustavnega sistema niso niti nepomembne niti analitično nekorektne – imajo pa omejen domet prav zaradi tega, ker so kot kritična ocena nefunkcionalnosti sistema korektne le z vidika analize posamičnih segmentov ali detajlov v ustavnem sistemu, ostajajo pa pod ravni družbeno-zgodovinsko determiniranih potreb, se pravi, ker ne razmišljajo o sistemu v krizi z vidika njegovih globalnih rekonstrukcij: po drugi poti pa ustavnega sistema, obremenjenega z nefunkcionalnimi konstitucionalnimi rešitvami, ni mogoče institucionalno deblokirati in ga preoblikovati v učinkovito orodje oblasti in politike razreda na oblasti.

Prav zaradi tega si jugoslovanska politična javnost tudi po dolgoletnih razpravah o modalitetah sprememb ustavnega sistema še vedno ni na jasnem, kakšna naj bi bila ustavna ureditev družbe, s katero bi se otrsela vseh institucionalnih blokad, ki jih je družbi, njeni politični in družbenoekonomski praksi vsilila ustava SFRJ iz leta 1974. In zakaj je tako? Zato, ker se jugoslovanska politična javnost, ki je pristojna za to, da presodi primernost modelov, po katerih bi kazalo speljati rekonstrukcijo globalnega ustavnega sistema, še ni soočila z možnimi rešitvami na ravni nekega celostnega in teoretično utemeljenega modela, ki bi ga ponudila znanost oz. znanstveno-raziskovalne ustanove.

* Dr. Toma Djordjević je redni profesor komunikologije na Fakulteti za politične vede v Beogradu.

S prej povedanim je povezan tudi poskus oz. prizadevanje, da se vsaj s skico, ki pa bo vendar imela obliko nekega modela, prikaže presnova naše ustavne ureditve, s katerim bi mogli – čeprav poenostavljeno in shematsko – vsaj nakazati dejanske možnosti sprememb, prek katerih naj bi se naš ustavni sistem – sistem družbe samoupravne demokracije – preobrazil v ustrezen temelj za obstoj te družbe.

Seveda je bil grafično prikazan in teoretsko pojasnjen model rekonstrukcije ustavnega sistema zasnovan glede na okoliščino, da je bilo med razpravo zelo malo besedi o modelu naše federativne strukture v pogledu problematike javnega mnjenja in komunikacijskih procesov. Zaradi tega ima model, o katerem teče beseda, in ki naj bi ostvaril tak tip skupščinske (parlamentarne) organizacije, v katerem naj bi prišli do izraza tudi politična javnost in drugi zunajparlamentarni faktorji v njihovih že zgodovinsko verificiranih funkcijah – tudi širši, principialni pomen. V teoriji je namreč dobro znano, da politična javnost učinkovito opravlja posredniško vlogo med ustreznimi sferami družbenega dela oz. prakso, s koordiniranjem družbenih odnosov med bazičnimi sferami materialne produkcije ter odnosi v zunanjegospodarskih sferah dejavnosti – s politično administrativnimi odnosi – samo toliko, kolikor je tudi konstitucionalno, vsaj kar zadeva socializem, v kontekst teh diferenciacij vključena. Zaradi tega v socializmu tudi ne velja načelo splošne politične (abstraktne) reprezentacije državljanov v konstitucionalni strukturi. Četudi se to načelo ne ukinja v vseh njegovih konsekvencah. Potreben je torej nek nov pristop h konstitucionalni strukturi in organiziranosti parlamentarnih instanc.

Če naj bi se politična javnost – kot zunajparlamentarni subjekt političnega življenja – v svojih funkcijah sploh materializirala, bi kazalo strukturno izdiferencirati sfere socialne stvarnosti in potem promovirati mehanizme njihovega parlamentarnega in zunajparlamentarnega posredništva. Do tega pa ne more priti vse dotlej, dokler se ne izdiferencirajo tudi oblike lastnine – »družbena lastnina« in »javna lastnina«, kar bi nedvomno terjalo tudi njuno hierarhično stratifikacijo, hkrati pa tudi stratifikacijo na teh lastninskih oblikah izvedenih superstruktur v vertikalni korelaciji.

Projekt, ki ga zagovarjam, izhaja iz neke elementarne premise, ta pa je, da tako izdiferencirane in hierarhične stratificirane lastninske oblike tudi statusno in po kompetencah korelirajo v skladu s »ključem«, na podlagi katerega se *družbena relevantnost* javno-lastninskega kompleksa ocenjuje z nivojem njegove funkcionalne prilagojenosti družbeno-lastninskemu korpusu kompetenc, ne pa obratno, kot je po vsem sodeč današnja praksa. Kakor hitro pa je tako, potem v neki spremenjeni optiki nujno medsebojno vrednostno korelirajo tudi na teh oblikah lastnine izvedene personalne superstrukture – in se potemtakem v obratnem razmerju ocenjujejo tudi učinki njihovih družbenih kompetenc; družbena kriza je v dobršni meri posledica takega razporeda socialnih potenc družbe.

Kolikor bi se upoštevale premise globalnih rekonstrukcij v ključnem odnosu in njegovi konstitucionalni izvedbi, bi mogli pričakovati, da bo prišlo končno do komplementarnosti superstruktur v odnosu na sredstvo za proizvodnjo in globalni upravljalni mehanizem, posredovan s parlamentarno zgradbo naše federacije. S tem ne bi moglo priti do zamegljevanja osnove, po kateri so statusno izdiferencirane personalne strukture kot eksponenti javno-lastninskega in družbeno-lastninskega kompleksa pristojnosti v strukturi skupščinskega sistema. V kolikor se vse, kar je superstrukturno izvedeno v pravno-politični nadgradnji družbe, pojavlja v funkciji »družbene lastnine«, postaja to tudi njena subjektivna reprezentacija,

s čemer se razblinja subjektiviteta titularjev družbene lastnine do te mere, da se sploh ne ve, kdo je njen titular, kdo pa samo njen javno-politični eksponent.

Samo na jasnem razločevanju med socialno pozicijo subjektov družbene lastnine po eni strani in subjektov javne lastnine po drugi strani se nakazujejo možnosti za njihovo medsebojno distanciranje; to pa je zelo pomembno za obstoj politične javnosti v kontekstu političnega sistema, v katerem so jasno razmejene kompetence ločenih sfer družbene reprodukcije. V pogledu tega se nakazuje tudi potreba po zunajinstitucionalnih formah soočanja med superstrukturami, ki so izvedene iz različnih lastninskih osnov, kajti politična javnost se je že tudi zgodovinsko potrdila v vlogi dejavnika, ki more le pod določenimi pogoji opravljati to posredniško poslanstvo. Vendar pa morajo tako v pogledu njihovega statusa kot tudi kompetenc iz različnih lastninskih osnov izvedene superstrukture to dejansko postati le tedaj, če jim širši družbenopolitični in pravni sistem status subjekta »družbene« oz. »javne« lastnine tudi bistveno zagotavljata. Glede tega bi lahko dejali, da se lahko neka lastninska oblika, bazična po statusu in konsekvencah, izoblikuje kot »pravo« le tedaj, če ima svojega titularja z neomejenimi pravnimi pristojnostmi: prav zaradi tega diferenciacija družbenolastninske in javnolastninske oblike v bistvu pelje k jasni kvalifikaciji titularjev lastnine – tako v prvem kot drugem primeru – potem pa tudi k razvrščanju družbenih kompetenc politično-samoupravnih reprezentacij, izvedenih iz tako ločenih lastninskih statusnih pozicij v okviru parlamentarne ureditve federacije in federalnih enot.

Logika tako razvrščenih kompetenc med strukturama socialno nadgrajenih nad eno in drugo lastninsko obliko – družbeno in javno – terja, da se ta razširi tudi na področje konstitucionalne organizacije federacije prek ustreznemu tipu odnosov prilagojenih skupščinskih zborov. V enem primeru so to prevladujočemu tipu produkcijskih odnosov prilagojeni »gospodarski zbori«, v drugem pa »javno-politični zbori« kot instance parlamentarnega sistema – od občinskih do zvezne skupščine. Ti ekonomski zbori naj bi v strukturi skupščin na vseh ravneh zagotovili, da se na področju pravno-politične nadgradnje ohranja družbena substanca bazičnih družbenih (produkcijskih) odnosov; po drugi strani pa javno-politični zbori – kot instance skupščinskega sistema – zagotavljajo tisto, kar naj bi se na ravni občeprdstavniške demokracije udejanjalo kot kompleks pravic in dolžnosti državljanov v formi javnopolitične reprezentacije.

Potemtakem naj bi bil doslej veljavni sistem izvajanja delegatske reprezentacije prilagojen konstituiranju »ekonomskih zborov«, da bi se razen politične demokracije, utelešene v formi »javno-političnih zborov«, utelesila tudi doslej zgodovinsko odsotna dimenzija »ekonomske demokracije« v strukturi doslej poznanih obrazcev ustavnega sistema sodobnih družb. S tem bi se potrdila tudi neka, s civilizacijskimi pridobitvami priklicana okolnost, kar pomeni, da v sodobni družbi nujno korelirata dve bistveni premisi, relevantni za statusni habitus človeka-državljan.

a) Ena od premis, o kateri teče beseda, predstavlja temelj političnih pravic in svoboščin, temelj politično-demokratskega statusa, formalno poosebljenega v institucionalni strukturi parlamentarnega sistema, t.j. v občeprdstavniških domovih skupščinskega sistema (v našem primeru v »javno-političnih zborih«). S to premiso se zagotavlja občeprdstavna reprezentacija državljanov, pravno in politično enakopravnih akterjev političnega življenja, ki jih zastopajo predstavniki, ki jih državljani izbirajo s tajnimi in neposrednimi volitvami – in to na vsej vzdolžni osi skupščinske organizacije federativno urejenega ustavnega sistema – se pravi od občin, pokrajin, republik pa vse do zvezne ravni – zvezne skupščine. To

pomeni, da za tu omenjeno instanco politično-pravne konstitucije ni potrebe po delegatskem izvajanju občepolitične prezentacije. Tudi to je ena od civilizacijskih pridobitev krvave človeške zgodovine in predstavlja arzenal oblik demokratičnega izražanja politične biti sleherne človeške individue, vključene v vsakdanji življenjski proces.

b) Druga premisa je temelj »ekonomsko-demokratičnega« statusa človeka in ena od nepogrešljivih dimenzij socialnega statusa človeka v socialistični družbi. Nasploh je tudi na tej določnici demokratičnega habitusa možno razločevati tipe demokracije – socialistično in buržoazno. Človek buržoazne demokracije si ni mogel pod nobenim pogojem – ne sebi ne svojemu družbenemu statusu – pripisovati prav tiste statusne dimenzije, na kateri tu insistiramo. Participativne forme ekonomske demokracije in temu tipu demokratičnega habitusa ustrenejša oblika izražanja pravega bistva produkcijskega odnosa človeka socialistične epohe – niso bile v družbi buržoazne demokracije možne niti realno uresničljive. Socializem se prek samoupravnih odnosov tudi s temu modelu produkcijskim odnosom prilagojenih form demokracije končno diferencira v odnosu do epohe buržoaznih revolucij in na njih vzpostavljenih demokratičnih sistemov. Zaradi tega mora tudi način konstituiranja skupščinskih instanc, prek katerih se uteleša ekonomska-demokratska dimenzija družbenega statusa človeka socialistične epohe, povzeti model *delegirane* demokracije. Ekonomski zbori skupščinskega sistema pri nas – od občine, pokrajine, republike pa vse do federalne ravni naj bi bili konstituirani z vpeljavo delegacij iz bazičnih sfer materialno-ekonomske reprodukcije, se pravi iz okolij delovnih organizacij.

S tema dvema premisama, s katerima so postavljene v korelacijo tudi bistvene dimenzije strukture družbenega statusa človeka socialistične epohe, si je mogoče zamisliti tudi mehanizme soočanja skupščinskih zborov, prek katerih je človek reprezentiran enkrat kot subjekt političnih pravic in svoboščin, drugič pa kot titular ekonomskih pravic in vrednosti. Zaradi tega sta tako diferenciacija skupščinskih zborov – »ekonomskega« in »javno-političnega« –, kot tudi njuna medsebojna komplementarnost, samo dokaz, da so se prej omenjene premise socialnega statusa človeka razen tega, da so se udejanile v realnih odnosih, utelesile tudi v izvedenih instancah skuščinskega sistema kot v institucionalne forme transponirana substanca produkcijskega odnosa. Kakor hitro pa je tako, so jasno razpoznavne tudi oblike demokratične prakse kot tudi mehanizmi delegirane komunikacije, prek katerih se človek vključuje v prakso neposrednega in posrednega obravnavanja ukrepov globalne politike in samoupravljanja. Razen tega je jasno tudi to, na kakšen način in na katerih osnovah delujejo ekonomski in javno-politični zbori kot ključni vzvodi globalnega upravljalškega mehanizma oblasti in politike – in da pri tem človek ne ostane odtujen v odnosu do vzvodov lastne usode. Kajti ekonomski in javno-politični zbori – v kontekstu modela, ki ga prikazujem – funkcionirajo kot dejanski »forumi«, prek katerih človek, državljani, reprezentira svojo lastno subjektiviteto, akcijsko-voljeni potencial, vložen v slehernega od socialnih dejanj, prek katerih se »materializira« ekonomska in politična bit odnosov, v katere vstopa skupaj z drugimi ljudmi.

Če bi se dosledno izpeljale teoretsko situirane premise skupščinskega sistema, bi bil zagotovljen tudi kontekst predpostavk, da se morejo tudi politična javnost in komunikacijski procesi uveljaviti kot neposredni členi in mehanizmi, prek katerih se iz bazičnih družbenih sfer prelivajo ideje, vplivi, volja in moč k izvedenim superstrukturam v upravno-politični nadgradnji. Noben drugačen model ustavnega sistema – sedanjí je v tem pogledu zatajil – ne bi mogel razrešiti za demokratič-

ne procese tako pomembnega kompleksa javnosti, posebej še samoupravne javnosti. Kajti za samoupravno družbo sploh niso primerni klasični, v liberalno-buržoaznem sistemu uveljavljeni principi in mehanizmi posredovanja med bazičnimi in superstrukturnimi sferami socialnega življenja, ker se vladajoči delavski razred v tej poziciji ne more zasnovati na zgodovinsko že znanih premisah, ker je za razliko od drugih – proizvodjalni razred. Ni mu namreč objektivno dano, da se izkaže v statusu dejavnika, ki bi mogel tudi prek fluidnih kanalov in mehanizmov transponirati svoje iniciative do instanc v političnem sistemu, na katerih bi te iniciative naletele na odzive v ponašanju njej prilagojene politbirokracije. Pravzaprav pa delavski razred, kar se je zgodovinsko potrdilo, niti nima sebi primerne politbirokracije ter zato tudi ne more računati nanjo kot na doslednega eksponenta svojih interesov; zato mora sprego z njo oblikovati prek mnogo »trših« organizacijsko-institucionalnih sklopov. Z modelom predvideni »ekonomski zbori« kot temu razredu prilagojena oblika superstrukturiranja v okviru skupščinskega sistema pa bi bila prav taka oblika »tršega« včlenjevanja razreda in njegovih interesnih pozicij v sam mehanizem skupščinskega sistema.

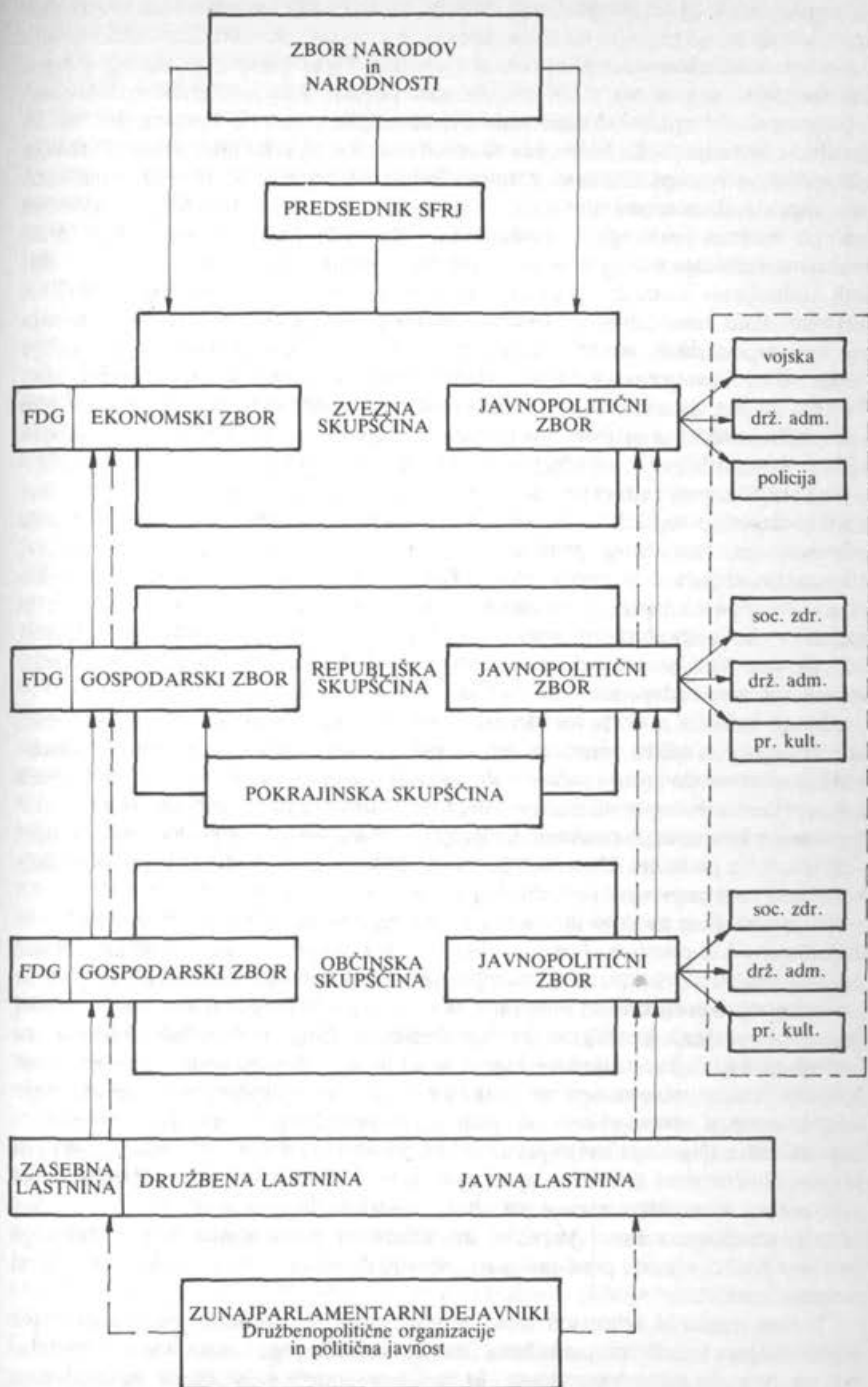
Pa si oglejmo, kako je to zamišljeno v modelu:

V modelu je razločno nakazan odnos razmejitve bistvenih oblik lastnine – družbene in javne – pa tudi *cona* njunega medsebojnega prežemanja. S posegi *javne* v družbeno lastnino je javna lastnina opredeljena tudi v »masi« in »kompetencah« družbene lastnine kot temeljnim lastninskim kompleksom. *Cona* njunega medsebojnega prekrivanja je hkrati tudi kritična *cona* soočanja iz teh oblik lastnine izvedenih superstruktur v pravnopolitični nadgradnji (parlamentarnem sistemu), s tem pa tudi pogoj apriorne dinamike v ponašanju subjektov parlamentarnih kompetenc, o katerih smo že govorili.

Se več, akti definiranja *kvote*, po kateri se bo z mehanizmi zajemanja družbena lastnina javnolastninsko prisvajala, postajajo temeljni akti skupščinskih zborov na vseh ravneh federativne ureditve. Do kolikšne mere so ti akti nabiti s protislovnimi interesi pozicij tistih, ki kvoto javnolastninskega prilaščanja določajo, ni težko naslutiti, kot ni tudi težko doumeti, kako pomemben je pravzaprav za funkcioniranje skupščinskega sistema sam proces razreševanja konfliktov med omenjenimi subjekti. Zato – kolikor se z močjo katerekoli avtoritete poruši bodisi statusni bodisi funkcionalni odnos med družbenim in javno-lastninskim kompleksom, je ogrožena sama »družbena substanca« samoupravnega odnosa, bistvenega produkcijskega odnosa v socializmu. Ogrožena je »reproduktivna« oblika lastnine v korist javne, se pravi »potrošne« lastnine, s čemer je ogrožena razširjena reprodukcija materialnih temeljev družbe.

Zato je osredni akt vzajemnega delovanja ekonomskega in javno-političnega zbora zvezne skupščine prav akt določanja kvote javno-lastniškega prisvajanja družbenolastninske substance, se pravi usklajevanje interesov v *coni* soočanja med obema sferama globalne strukture družbe. Ko se ta globalni odnos določi in spopad razčisti, je nadaljnji potek odnosov med skupščinskima zboroma opredeljen z morebitnimi potrebami po redefiniranju te kvote; vse drugo je stvar avtonomije ekonomskega v odnosu do javno-političnega zbora – in obratno. Kajti tedaj, ko bodo te kompetence zborov razčiščene, gre nadalje samo še za to, da se bdi nad tem, da se te pristojnosti ne kršijo – od tod tudi »pozivi« k »pravni državi« kot dejavniku take zaščite.

V modelu je nadalje razvidna tudi morebitna (morda nujna) skupščinska frakcija malega gospodarstva v sktrukturi ekonomskega zbora, ki po načinu volitev deli usodo zbora, katerega frakcija je. To pomeni, da se tudi ta frakcija tako kot

tudi ekonomski zbori skupščin konstituira po delegatskem načelu, in to tako, da se v njihov sestav iz delavskih svetov tovarn delegira 85% neposrednih proizvajalcev. Seveda imajo pravico, da svoje delegate v ustreznih zborih skupščinskega sistema – v gospodarski zbor – delegirajo samo tovarniški obrati (delavnice) malega gospodarstva, ki so se proizvodno in komercialno vključili v kooperativno sodelovanje s proizvajalci in njihovimi delovnimi organizacijami, katerih lastnina ima status družbene lastnine. Tako bi se prek skupščinskih frakcij tako imenovanega malega gospodarstva v skupščinskem sistemu politično verificirala tudi pravica proizvajalcev, zaposlenih na sredstvih v zasebni lasti – kolikor so, kot bi lahko metaforično rekli, v funkciji »velikega gospodarstva« – da so tudi sami nosilci pobud in da lahko intervenirajo v svojem interesu (se pravi »malega gospodarstva«) tudi v najbolj »oddaljeni« instanci skupščinskega sistema, se pravi na federalni ravni. In obratno: tako bi se lahko s to kooperativno sprego odprla možnost delegiranja vpliva gospodarskih struktur družbenolastninskega kompleksa na ponašanje podjetnikov »malega gospodarstva« vedno tedaj, ko bi se pokazala za to potreba. Koliko bi se na tak način že s samimi skupščinskimi sistemi interferiral medsebojni vpliv med družbeno in privatno lastnino ter spodbudil proces »deprivatizacije« zasebnolastninskega kompleksa – o tem je odveč govoriti. Tudi ni potrebno podrobneje razpravljati o tem, da bi se z združevanjem kapacitet s komplementarnimi proizvodno-reprodukcijskimi cilji krepila težnja k ustvarjanju »čistih« tržnih odnosov med blagovnimi proizvajalci – ne glede na lastninski status sredstev, s katerimi je enota blaga proizvedena! Temu bi lahko rekli, da se v praksi kristalizirajo parametri za presojanje dejanske potrebnosti intervencijskih ukrepov, ki zadržuje težnje k odprtemu tržnemu soočanju proizvodov in njihove vrednosti. – In da se še nadalje ne ubadamo z utemeljenostjo hipoteze o uvajanju skupščinske frakcije »malega gospodarstva« v skupščinski sistem SFRJ.

Javno-politični zbori se formirajo z neposrednimi volitvami za poslanska mesta kot občeupredstavniška reprezentacija interesov državljanov – in sicer proporcionalno z obstoječo socio-profesionalno stratifikacijo državljanov. Tako bi se prek teh reprezentacij zagotovil demokratični mehanizem artikuliranja interesov samoupravnih pluralističnih struktur, nadgrajenih sferam socialne prakse, kot na npr. dejavnosti na področju zdravstva, prosvete, kulture, športa, državne administracije, vojske, novinarstva itd.

V prikazanem modelu je – na vrhu sheme – vključen tudi »Zbor narodov in narodnosti« kot poseben zbor v strukturi zvezne skupščine. Tudi ta se konstituira po delegatskem principu in je izpeljan iz republiških skupščin (prek katerih se delegirajo tudi predstavniki pokrajin); ta zbor ima pristojnosti nadzorstva, posebej ko gre za vprašanje konfliktov, ki so posledica soočanja nacionalnih interesov, do katerih prihaja iz katerihkoli razlogov. V tej funkciji postaja zbor v skupščinskem življenju izredno pomemben dejavnik; z njegovim posredovanjem se dinamizirajo na zvezni ravni odnosi ekonomskega in javno-političnega zbora. To je korektivni dejavnik skupščinskega življenja; na zahtevo zbora sta dolžna tako ekonomski kot javno-politični zbor sklicati skupno zasedanje in razpravljati o vprašanjih, ki so bila poprej v središču pozornosti zbora narodov in narodnosti. Zbor narodov nadalje predlaga zvezni skupščini kandidata za predsednika SFRJ, katerega osnovna funkcija je, da predstavlja Jugoslavijo doma in v svetu – in ki ima vnaprej omejen mandat.

V tem smislu bi »zbor narodov« prevzel tudi funkcije sedanjega Predsedstva SFRJ; v njem bi bila torej združena funkcija dosedanjega kolektivnega šefa države, pa tudi skupščinskega doma, ki ima pomembne pristojnosti za delovanje

skupščinskega sistema na področju intervencij na tistih področjih, ki imajo splošen pomen za integriteto federativne strukture pravno-političnega in ekonomsko-reproduktivnega sistema.

Na spodnjem delu sheme predlaganega modela so kot »substrukture« nakazani tudi tako imenovani zunajparlamentarni dejavniki, ki pa so za parlamentarno življenje izredno pomembni – družbenopolitične organizacije, politična javnost in tem sorodni elementi. Vsi ti zunajparlamentarni subjekti, posebej ko gre za družbenopolitične organizacije, se prek svojih zasedanj in svojstvenih »partijskih parlamentov« (kajti partijski plenumi in kongresi so svojstveni parlamenti, ki funkcionirajo paralelno z obče-predstavnimskim parlamentom v državi) neposredno vključujejo v parlamentarno življenje in s tem postajajo agensi globalne družbene subjektivitete družbe.

Ko že omenjamo »partijski parlamentarizem«, naj povemo tudi, zakaj je pomembno, da ta pojem vpeljemo v analizo. Ta pojem nam namreč omogoči, da v kontekstu ustavnih sprememb opozorimo tudi na dejstvo, da v naši družbi po sili zgodovinskih razmer tudi dandanes funkcionira nek paralelizem parlamentarnih instanc. S tem pa tudi paralelizem parlamentarnih funkcij, ki so jih prevzeli forumi zunajparlamentarnih dejavnikov, kakršni so npr. družbenopolitične organizacije v odnosu do pravno-političnega sistema SFRJ. Četudi ne omenjamo okoliščine, da je ena in ista »ustavna materija« predmet ločene vsebine dela tako pravno-političnega predstavnika – parlamenta SFRJ –, in partijsko-političnih »parlamentov« ZKJ, SZDL, sindikata, mladine itn., bi lahko že po zunanjih obeležjih samoupravnopolitičnega parlamenta na eni strani ter plenarnih zasedanj ZKJ, SZDL Jugoslavije itn. na drugi strani, ki tako kot skupščinski domovi zasedajo enkrat ločeno drugič pa spet skupno – mogli govoriti o nekem neracionalnem paralelizmu funkcij uradnega parlamenta in zunajparlamentarnih instanc našega družbenopolitičnega sistema. In če je v tem, kar smo zapisali, le del resnice, potem ni težko ugotoviti, da so »partijski parlamenti« prevzeli nase mnoge funkcije, ki jim ne pripadajo, in so zaradi tega nujno v konfrontaciji s samoupravnopolitičnim parlamentom SFRJ, saj delujejo kot paralelne instance s parlamentarnimi kompetencami. Po vsem sodeč imamo dandanes v naši družbi vsaj pet vzporedno delujočih parlamentarnih instanc s sorodnimi smotri in z različnimi procedurami. Resolucije teh partijskih parlamentov so – kot nekakšen glas mnenja politične javnosti – pogosto parametri za ponašanja skupščinskih zborov pri sprejemanju odločitev na vseh ravneh federativnega sistema.

To, da so omenjeni agensi političnega življenja vmeščeni zunaj parlamenta, terja močnejšo sprego partijsko-političnih struktur s politično javnostjo, s tem se bo pa tudi politična javnost – ta učinkoviti mehanizem posredovanja med bazičnimi sferami reprodukcije in družbeno nadgradnjo – izkazala v vsej svoji kompleksni vlogi. K temu bodo prispevale tudi v našem modelu predvidene okoliščine: a) prvič okoliščina, da se z diferenciacijo »družbene« in »javne« lastnine odpira področje dialektičnega soočanja na teh oblikah izdiferenciranih suprastruktur, na teh oblikah izvedenih nadgradenj v okviru parlamenta SFRJ, brez česar si politične javnosti z njenimi imanentnimi funkcijami dejavnika posredovanja med soočenimi sferami nadgradnje niti ne bi mogli zamisliti; b) in drugič – zunajparlamentarni dejavniki, kot so npr. družbenopolitične organizacije, morejo edino v spregi s politično javnostjo zadobiti socialno moč; socialnega naboja tolikšne intenzivnosti si ne morejo zagotoviti v spregi s komerkoli drugim; s tem si zagotavljajo tolikšno moč pritiska, ki se ji nobena dejanska instanca oficialnega pravnopolitičnega parlamenta pri oblikovanju političnih ukrepov ne more upirati.

Če se upošteva tudi okoliščina, da se v socializmu izredno zaostrojuje nujnost verificiranja družbene relevantnosti javno-lastninskega kompleksa (izpostavljenega težnjam po odtujevanju), ki v masi pomeni ogromna finančna sredstva, »kapital«, ki se kot finančni kapital tudi samooplojuje, potem je razumljiveje, zakaj mora biti način eksploatacije te oblike lastnine predmet neprestane pozornosti politične javnosti in drugih dejavnikov, ki to javnost funkcionalno sooblikujejo.

Seveda bi se funkcija politične javnosti najmočnejše izražala v posredovanju javnega mnenja državljanov pri sprejemanju aktov, s katerimi se razrešuje »cona soočanja« med ekonomskimi in javno-političnimi zbori, ker se s temi akti določa kvota oz. delež javno-lastniškega kompleksa, s čemer se lahko, kot smo že dejali, devalvirajo pogoji splošne družbene reprodukcije, ki je predmet vsakdanje pozornosti državljanov, vključenih v politično javnost.

V modelu so jasno razvidni tokovi investiranja javno-lastninske mase, njenih finančnih učinkov na vseh ravneh državno-pravne ureditve: kajti zagotavljanje npr. na zvezni ravni finančnih investicij v zunanjo politiko in vojsko, oz. v notranjo politiko in policijo, materialno zagotavljanje državne administracije v vseh njenih vidikih delitve oblasti, terja vsekakor ogromne naložbe, hkrati pa tudi nujnost, da se te »investicije« tudi skupščinsko (parlamentarno) in s posredovanjem zunajparlamentarnih instanc, se pravi s partijsko-političnim sistemom, podvržejo nadzoru. Seveda je državni aparat tudi sam ena od eksekutivnih instanc v zagotavljanju nadzora, o katerem govorimo; glede tega ni nobenega dvoma, da se mora tudi ta pomembna obveznost države in drugih dejavnikov nadzora sama materialno reproducirati; odtod tudi nujnost vsakodnevnega nadzora nad uporabo javno-lastninskih skladov, da bi se uveljavila kontrola nad njihovimi »investicijami«, kajti z dosedanjimi t. i. nenadzorovanimi »investicijami« so bili ogroženi sami temelji družbene in materialne reprodukcije, se pravi resursi, iz katerih se napaja javno-lastniška masa.

Menimo, da prikazani model organizacije skupščinskega sistema določa bistvene kontekste pogojev, v katerih bi se lahko stopnjevana skrb državljanov za usodo družbene lastnine kot temelja materialno-socialne reprodukcije družbe, – prek skupščinskih mehanizmov transponirala tudi do najvišjih instanc sprejemanja političnih odločitev. In če bi do tega prišlo, potem se s temi sklepi sankcionira tudi volja državljanov, ki se doslej kot posamezniki ali kot neformalne skupine nikakor niso mogli vključevati v parlamentarne procedure pri odločanju o bistvenih vprašanjih družbenega življenja in razvoja.

Končno so v celotnem kontekstu analize jasno izdiferencirani tudi tipi *odgovornosti* dejavnikov, ki so neposredno ali posredno vključeni v parlamentarni in politični proces. Seveda je v skladu s socialno in statusno pozicijo dejavnikov, ki se kot subjekti parlamentarnega ali zunajparlamentarnega odločanja vključujejo v proces oblikovanja političnih ukrepov – tudi njihova politična odgovornost stratificira v globalnih razsežjih. Pri tem velja poudariti, da ta odgovornost zadeva vsakogar, ne glede na njegove kompetence in mesto v hierarhično razčlenjenem sistemu vlog v družbi, kolikor teh svojih kompetenc ne uveljavlja na ustrezen način. Pa vendar: če hočemo odgovornost vseh instanc družbene nadgradnje nezmotljivo preverjati, je nujno, da so tudi subjekti te odgovornosti tako institucionalno kot tudi v pogledu zunanjih obeležij svoje strukture bolj razpoznavni. Kolikor se namreč – kot zdaj velja v naši družbi – zamegljujejo in institucionalno razločujejo samo ene in iste – npr. parlamentarne kompetence in funkcije med parlamentarnimi instancami – od onih, ki takega statusa apriorno nimajo, potem nastaja konfuzija v tehtanju vrste odgovornosti, ki jih ni mogoče identificirati; konfuzen je v tem primeru tudi

socialni razpored subjektov posebnih oblik odgovornosti, s tem pa praktično pri-
krijejo pravi kriterij, po katerem bi bilo mogoče katerikoli subjekt družbene odgo-
vornosti tudi označiti za odgovornega za prakso, s katero se spodkopava integrite-
ta in še posebej s krizo že načeti temelji naše skupnosti.

S predlaganim modelom so nakazane tudi možnosti razčlenjevanja kriterijev,
po katerih bi bilo mogoče normirati temelje vsakršne odgovornosti, ker brez teh
norm in njihovega udejanjanja sploh ne bi moglo priti do pogojev, v katerih bi
predlagane parlamentarne strukture v kontekstu globalne organizacije družbe
sploh lahko delovale.